

WANAWAKE NA VIJANA WENYE ULEMAVU NCHINI TANZANIA

MPANGO WA KUBORESHA HAKI ZINAZOHUSIANA NA AFYA, MIILI YAO,
MAHUSIANO, KUPATA WATOTO NA KUWA SALAMA

Usomaji
Rahisi

Chapisho hili la usomaji rahisi limeandaliwa na mashirika mbalimbali yasiyo ya kiserikali nchini Tanzania, yakishirikiana na wataalamu wafuatao katika uandaaji.

Tafsiri & Maboresho

Winner Chimba

Elisonguo Mmanyi

Uchoraji

Godwin Jocktan Chipenya

Usanifu

Halifa Halifa

Haki zote zimehifadhiwa

1.

Kuhusu mpango huu

Huu mpango ni kuhusu haki za watu wenyewe ulemavu nchini Tanzania.

Kwenye mpango huu tunazungumzia wanawake na vijana wenyewe ulemavu.

Tunazungumza kuhusu haki zao zinazohusu afya zao, mili yao, mahusiano yao na namna wanavyoweza kuwa salama wasionewe na wengine.

Haki ni vite vitu ambavyo kila mtu anapaswa kufanyiwa. Kwa mfano kila mtu ana haki ya kuwa salama na mwenye afya.

Katika mpango huu tunaongelea vitu tunavyoweza kufanya kuwalinda wanawake na vijana wenyewe ulemavu.

Mpango huu umeandaliwa na watu wenyewe ulemavu wakishirikiana na wengine.

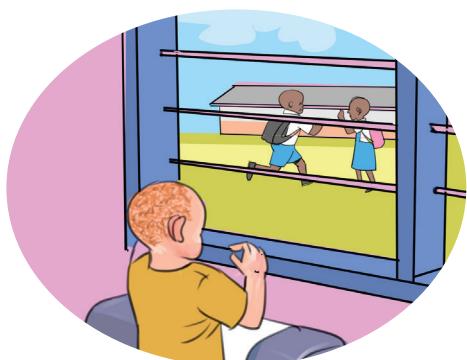
2. Watu wenge ulemavu

Watu wenge ulemavu wanaishi kila mahali duniani.

Watu wenge ulemavu kila sehemu na hata Tanzania huwa wanatengwa.

Baadhi ya watu huwafungia watu wenge ulemavu ndani na hawawaruhusu kwenda kucheza, shulenii au kufanya kazi.

Wasipokwenda shule au kufanya kazi huweza kuwa maskini na kuishi maisha magumu sana.

Watu wengine hawawatendei watu wenge ulemavu vizuri na hawakubali kucheza nao au kufanya nao kazi.

Inaweza kuwa vigumu kwa watu wenge ulemavu kupata watu wanaoweza kuongea nao na kuwaeleza siri zao.

3. Haki zinazohusiana na afya, miili yao, mahusiano, na kupata watoto

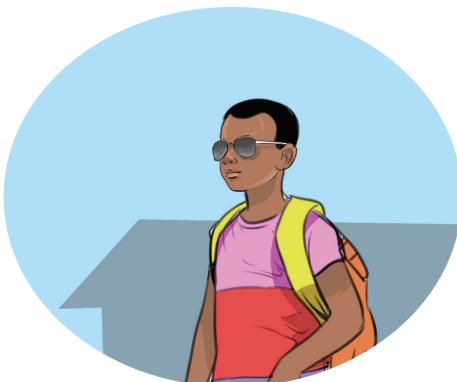
Watu wenge ulemavu wanaweza kuwa na mahusiano na kupata watoto kama watataka.

Watu wenge ulemavu wana haki ya kuelewa namna miili yao inavyobadilika wakati wa kukua na namna inavyofanya kazi.

Wao pia huhitaji kwenda kumuona daktari au nesi wakati mwingine.

Watu wa afya wanasaidia wengine kupata watoto na kuwa na mahusiano salama.

Watu wenye ulemavu wana haki ya kupata huduma za afya kama watu wengine. Lakini wao hupata changamoto nyingi wanapoenda hospitali.

Watu wasioona hawawezi kusoma matangazo yote ya hospitali.

Viziwi hupata shida kuelewa kile madaktari au manesi wanachosema.

Wakati mwingine hawawezi hata kuingia ndani ya majengo ya hospitali na kupata huduma hasa yanapokuwa ya ghorofa au yenyne ngazi.

4. Kuwa salama dhidi ya uonevu

Wakati mwingine mtu anaweza kuonewa kwa sababu tu ni mwanaume au mwanamke. Hii huitwa ukatili wa kijinsia.

Wakati mwingine, hata watu wa nyumbani na marafiki pia huweza kuwafanya vitu vibaya watu wenye ulemavu.

Wanaweza kulazimishwa kufanya mapenzi bila wao kutaka.

Watu wanaweza kukataa kuwapeleka hospitali au kuficha dawa zao. Wakati mwingine wanaweza kuwanyang'anya vifaa wanavyohitaji ili waweze kutembea.

Watu wengi wanadhani ni sawa kuwaonea na kuwatendea vibaya watu wenyе ulemavu.

Watу wenyе ulemavu wakati mwingine wanaogopa kuwasema wanafamilia wanaowatendea vibaya kwa sababu watu wengine wanaweza kuwaona kama wasio na shukrani.

5. Maandiko muhimu kuhusu haki za watu wenyе ulemavu

Kuna andiko muhimu kuhusu haki za watu wenyе ulemavu. Andiko hili linaitwa "Mkataba wa Haki za Watu wenyе Ulemavu"

Tanzania imekubali kufanya yale yaliyosemwa kwenye hilo andiko.

Andiko hili linaeleza kuwa watu wenyе ulemavu duniani kote wanapaswa kulindwa na kuheshimiwa.

Nchini Tanzania kuna sheria zinazoweza kuwaadhibu wanaowaonea na kuwadhuru watu wenyе ulemavu.

Watu wenyewe ulemavu wanaweza kutoa taarifa polisi au kwa viongozi pale wanapotendewa vibaya, wanapodhuriwa au wanapoumizwa.

6. Tufanye nini?

Kuwashirikisha watu wenyewe ulemavu katika kutengeneza sheria na mipango kuhusu huduma ya afya.

Kuhakikisha kuwa mipango, miradi na kanuni zinazowekwa zinawasaidia watu wenyewe ulemavu kupata mahitaji yao.

Kuhakikisha kuwa watu wenyewe ulemavu wanapata huduma za afya zilizo bora na ambazo wanaweza kuzitumia kwa urahisi.

Kuhakikisha kuwa watu wenyewe ulemavu wanapata taarifa wanazoweza kuzielewa kuhusu afya zao, miili yao, mahusiano na kupata watoto.

Kuhakikisha kuwa watu wenyewe ulemavu wanaoishi kijijini wanapata hizi taarifa kuhusu miili yao, afya, mahusiano na uzazi salama.

Inahitajika kuwa na mpango wa kuhakikisha kuwa watu wenyewe ulemavu wanaoishi mbali na nyumbani wanalindwa dhidi ya uonevu na vitendo vibaya.

Tunaweza kufanya kila mtu ajue kuwa anaweza kuadhibiwa kwa kuwaonea au kuwadhuru watu wenye ulemavu.

Madaktari na manesi wanapaswa kujifunza namna ya kufanya huduma za afya ziwe rafiki kwa watu wenye ulemavu.

Madaktari na manesi wanaweza kuwaauliza watu wenye ulemavu kama wanatendewa vibaya huko nyumbani wanapoenda kutibiwa.

Tunahitaji kujua zaidi kuhusu maisha ya watu wenye ulemavu ili kuweza kuboresha namna wanavyopatiwa huduma. Serikali inahitaji kuwashirikisha watu wenye ulemavu wakati wanapokusanya taarifa.

Kila mtu anapaswa kuwazungumzia watu wenyе ulemavu kwa namna nzuri kwenye sehemu za ibada, shulenі, mahospitalini, makazini na hata nyumbani.

Tunaweza kuhakikisha kuwa watu wote wanajua kuhusu watu wenyе ulemavu, na haki zinazo husiana na miili yao, afya, mahusiano na kupata watoto.

Watu wa vyombo vya habari wanapaswa kujifunza kuhusu ulemavu.

Watu wa vyombo vya habari wanapaswa kuhakikisha kuwa watu wenyе ulemavu wanapata taarifa sawasawa na watu wengine.

Kwa pamoja tuhakikishe kuwa kuna fedha za kutosha, na watu wanaoelewa kuhusu ulemavu ili kuweza kuyafanikisha haya yote.

